

Simicskó István – Szabó Zoltán alezredes:

A SPORTLÖVÉSZET JELENTŐSÉGE ÉS SZEREPE A HAZAFIAS ÉS HONVÉDELMI NEVELÉSBEN (1.)

DOI: 10.35926/HSZ.2022.1.8

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerzők kétrészes tanulmányukban arra törekedtek, hogy a hazafias és honvédelmi nevelés komplex feladatkörében ráirányítsák a figyelmet a hazánk általános védelmi képességének fejlesztése szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró honvédelmi sportágra, a sportlövészetre. Kutatásuk kiterjedt a sporttörténet, a hadtörténelem, a fegyvergyártás, a pszichológia és a pedagógia területére is. Dolgozatukban feltérképezik a céllövészet kapcsolatát az iskolai oktatással és a katonai előképzéssel, külön kiemelve a sportlövészetből származó előnyöket az egyén, a társadalom és a honvédelem szintjén. Tárgyalják a sportág történetének katonai vonatkozásait, bemutatják az ebből született eredményeket és kollektív hatásokat, elemzik a sportág és a haderő kapcsolatát, amit hazai és külföldi példákon keresztül is megvilágítanak.

KULCSSZAVAK: hazafias nevelés, honvédelmi nevelés, sportlövészet, céllövészet, honvédelmi sport

A céllövészet, melynek története egyidős az emberiséggel, az élelem megszerzésének mindennapi tevékenységéből, az élet és a javak védelmét biztosító feladatból szép lassan sportággá fejlődött. Jelen tanulmányunk a sportlövészet világra fókuszálva annak a sport- és a honvédelmi felkészítést is érintő jelenségeit, összefüggéseit kívánja bemutatni. Abból a feltételezésből indultunk ki, hogy a sportlövészet gyakorlása – az egyénre gyakorolt pozitív testi és szellemi hatásokon túl – az állam, a honvédelem szempontjából is több pozitív hatást hordoz. Ezek feltárása és modern formában történő felhasználási lehetőségeinek hangsúlyozása rávilágíthat a sportlövészet jelentőségére és a belőle származó előnyökre.

VADÁSZAT, LŐKIKÉPZÉS, SPORTLÖVÉSZET

A vadászatra mint a legősibb emberi tevékenységek egyikére ma már úgy tekintünk, hogy az valamilyen fegyverrel, a vadnak sportból, kedvtelésből vagy táplálék szerzése céljából való tervszerű felkutatása és elejtése. Ugyanakkor katonai szempontból a lövészetek, lögyakorlatok során ma a valóságot legjobban megközelítő harcászati helyzetekben ellenőrzik a személyi állomány *lőkiképzésének* színvonalát. A *sportlövészetet* pedig mai formájában, löfegyverekkel űzött szabadidős vagy profi sporttevékenységként ismerjük.

Akár a vadászatból, akár a hadi alkalmazásból indulunk ki, a rendszeres gyakorlás nélkülözhetetlen az eredményességhez, ez pedig már az első löfegyverek megjelenésekor is nyilvánvalóvá vált. A sportlövészetben a cél nem az élet kioltása vagy a támadó gyors harcképtelenné tétele, hanem a lövés technikájának mesterei szintre emelése a minél pontosabb találatok ismételt elérése érdekében. A sportlövészetben a fegyver, hasonlóan a

vívás, a párbajtőr, az íjászat, a gerelyhajítás eszközeihez, szintén hadifegyverből szelídült sporteszközzé.

A sportlövészet a kezdetek óta szerepel a modern olimpiai versenyszámok között, sőt más olimpiai sportágakban is visszaköszön. Igaz ugyan, hogy az olimpiai számok békés jellegének hangsúlyozása miatt, a politikai, társadalmi normáknak való megfelelés érdekében a céllövészeti számok szabályait már számos alkalommal megváltoztatták. Így mára a hadifegyveres céllövészet is átalakult, ahogyan azok a célpontok is, amelyek alakjukban és méretükben korábban emberekre vagy állatokra hasonlítottak, most már kör alakúak, hogy ezzel is elkerüljék a sportág bármilyen erőszakos jelenséghez való kapcsolását.

A lőfegyverek fejlődése hat a lövészetre, a vadászatra, a harcászatra, azok pedig ugyanúgy visszahatnak a lőfegyverek fejlődésére. Az íj és a nyíl nagyon hosszú évszázadokig a leghatásosabb lőfegyverek voltak, de a lőpor elterjedésével megindult a mai értelemben vett lőfegyverek fejlődése.

A lövészet történetében lépcsőzetes fejlődési szakaszok figyelhetők meg, amit az egyes találmányok gyors elterjedésével, később a megjelenő tömegtermeléssel lehet magyarázni. Ezek háttérben mozgatórugóként pedig az ebből kovácsolható katonai, politikai és gazdasági előnyök állnak. Ilyen fejlődési szakaszokról beszélhetünk a feketelőpor európai elterjedése, az irányzékok és a huzagolás megjelenése vagy a különböző, egyre üzembiztosabb zárózási megoldások, valamint az elsütőszerkezetek tökéletesítése kapcsán. Mindezekkel párhuzamosan a lőszerke fejlődése is ugyanúgy elindult, melyben az egységes lőszer, a fémhüvely és a gyér füstű lőpor feltalálása jelentett újabb ugrást.

Kezdetben még a hadifegyverek voltak a gyakorlás és a céllövészet fegyverei is, de ezek viszonylag nagy lőtávolsága és drága lőszerük miatt hamar elkezdtek keresni az alternatív megoldást, amiből az angoloktól származó kispuska, akkori nevén „miniatűr lövészet” tört utat magának. Idehaza 1912-től találkozhatunk ennek a kis űrméretű, olcsó lőfegyvernek a megjelenésével, ami majd csak a két háború közötti időszakban, a leventemozgalomban terjedt el országszerte.¹

Érdekes vargabetű a légfegyverek története is, hiszen azok őse valamikor a 15. vagy 16. század környékén születhetett meg céllövészeti és vadászati célokra. A Bartolomeo Gilardoni mester (1744–1799) által szerkesztett „szélpuskát” az osztrák hadsereg rendszeresítette. Ezek a puskák többlövetűek voltak, és percnként akár 10–20 lövés is elérhető volt velük. Másik nagy előnyük volt, hogy a hagyományos tűzfegyverekkel szemben ezek nedves, esős időben is megbízhatóan működtek, továbbá sokkal csendesebbek is voltak, mint a lőporos változatok. Ugyanakkor a légsűrítéssel járó problémák, a fegyverek drága előállítási költségei és a nagy precizitást biztosító kezelők időigényes kiképzése miatt a hadi használatuk mégsem terjedt el. Ellenben a békeidők beköszöntével a sportlövészet világába visszatérve megkezdte máig tartó páratlan népszerűségű karrierjét.²

Láthatjuk, hogy a hadművészet fejlődése és a lövészsport története szorosan összefonódott a fegyverek fejlődésének történetével, mindegyik hatott a másikra, és egymást befolyásolva fejlődtek. A hadifegyverek tűzereje nőtt, a sportfegyverek ára, kalibere és a hozzájuk idomuló lőtér méretek pedig idővel csökkentek, ezzel pedig elérhetőbbé váltak a nagyobb tömegek számára is.

¹ Tarnaváry Árpád őrnagy: A sportlövészet célja, eredete és fejlődése. Magyar Katonai Szemle, 4. évf. 1934/7., 82–97.

² Lugosi József: Az 1780 M. Girardoni-szélpuska a Hadtörténelmi Múzeum gyűjteményében. Hadtörténelmi Közlemények, 23. évf. 1976/2., 364–369.

A SPORTLÖVÉS ZET ÉS A KATONAI ELŐKÉPZÉS

Az emberiség eddigi történetének ősidők óta része az erőszak és a háborúskodás. Az elmúlt évezredek alatt a harc eszköztára folyamatosan alkalmazkodott az adott igényekhez és lehetőségekhez. Az emberiség a követ-kézzel történő összecsapásoktól a kifinomult pusztá kezes, a hideg-, majd pedig a lőfegyveres harci technikákkal érvényesítette akarátát. A tűzfegyverek könnyű használatuk és viszonylagos olcsóságuk miatt hamar kedveltté váltak, így teljesen átalakították az egyéni harcot és a harcászatot is. A lőfegyverek fejlődésével pedig előtérbe került a céllövészet.

A fentiek ismeretében már jobban érthető, hogy a tömeghadseregek elterjedésével a 19. századi Európában, különösen a század második felében miért került fókuszba az iskolai és az iskolán kívüli testi nevelés kérdése. Kutatásunk során világossá vált, hogy ennek a lakosság általános egészségi állapotának javításán túl legfőbb célja a katonai szolgálatra való előkészítés lett. Egyes országokban már korábban, de a nagy háború véres tapasztalatai nyomán az 1920-as évekre Európa minden országában megszervezték az ifjúság katonás nevelését, ennek részeként pedig a céllövészet oktatását.³

Bár a hadsereg szerepvállalása, az iskolai oktatáshoz való kapcsolódás, az egyesületi vagy félkatonai szervezetek szintjén történő megvalósítás tekintetében az egyes országok és történelmi korszakok igen vegyes képet mutatnak, általánosságban elmondható, hogy a céllövészet mindig is a katonai előképzés alapvető része volt.

LÖVÉS ZET A NAGYVILÁGBAN

Egy világméretű svájci kézfegyver-felmérés a globális forgalomban lévő lőfegyverek számát egymilliárdra teszi. Ezek közül 857 millió (85%) van polgári kézben, 133 millió (13%) katonai arzenálban és 23 millió (2%) pedig a bűnüldöző szervek birtokában.⁴

Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok lakossága a Föld népességének mindössze kb. 4,4 százalékát teszi ki, mégis itt található a világ magántulajdonban lévő fegyvereinek 42 százaléka.⁵ Ennek az egyedülálló fegyvertartási kultúrának gyökerei a függetlenségi háború időszakához (1775–1783) vezethetők vissza.⁶

Dacára annak, hogy az USA-ban a vadászat és a fegyverbirtoklás ilyen komoly tradicionális múltra tekint vissza, élénk viták kerekedtek a fegyver- és lőszergyártók közvetlen vagy közvetett támogatásából megvalósuló ifjúsági lövés zprogramokkal kapcsolatban. Ugyan rengeteg tanulmány bizonyítja a céllövészet személyiségre gyakorolt pozitív hatását és az

³ Gilleaume Árpád: A katonai kiképzés az iskolában és a lövészet terjesztése. In: De Sgardelli Caesar (szerk.): Polgári czéllövészet. Várnai F. Könyvnyomda, Budapest, 1905, 7–47.

⁴ Aaron Karp: Estimating Global Civilian Held Firearms Numbers. Department of Foreign Affairs and Trade of Australia. 06. 2018. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 15.)

⁵ Az Amerikai Egyesült Államokban 330 millió lakosra 250 millió magántulajdonban lévő fegyver jut.

⁶ D. P.: Amerikában 250 millió fegyver van magántulajdonban. Novekedes.hu, 2019. 08. 06. <https://novekedes.hu/elemlések/amerikában-250-millio-fegyver-van-magantulajdonban> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 15.)

etikus és felelős fegyverviselés társadalmi hasznát, mégis sokan ezek mögött is a fegyverlobbit sejtik, ami nem csoda, ha meggondoljuk mekkora összegek foroghatnak ezen a piacon.⁷

Az USA kapcsán előrekiváncozik a Civilian Marksmanship Program (CMP), melynek küldetése, hogy különböző tanfolyamok és versenyek révén a fiatal amerikai állampolgárokat a lőfegyverek és a légfegyverek felelősségteljes használatára és biztonságos kezelésére tanítsa. Szerteágazó tevékenységeik közül néhányat statisztikai adatokkal bemutatva kaphatunk jobb képet a haderővel szorosan együttműködő szervezet tevékenységéről: 14 000 junior céllövő vett részt légpuskás versenyrendszerükben, legnagyobb lőterükre 23 000 lövész látogatott el, és emellett online lövészversenyeket támogató rendszerükre 2 millióan kattintottak egy év alatt.⁸

Mindezek mellett a céllövészet az USA-ban is fontos szerepet kap a haderő közvetlen utánpótlását biztosító programokban. Dimenzióját tekintve a középiskolásoknak szánt U.S. Army Junior Reserve Officers' Training Corps (JROTC) az egyik legnagyobb személyiségfejlesztő és jobb állampolgárrá nevelő ifjúsági program az egész világon. 1700 állami és magán-középiskolában kb. 300 000 kadét vesz részt évente a programban. A képzési területekről (ti. az alaki kiképzés, a történelem, a tereptan, az egészségügyi ismeretek, a légfegyveres lövészet és a testnevelés) megszerzett kompetenciákkal a fiatalok jobb vezetők és jobb állampolgárok lehetnek. A felsőoktatásban pedig a Tartalékos Tisztképző Hadtest (Reserve Officers' Training Corps) biztosít hasonló lehetőségeket. A programok fedezetét a védelmi minisztérium és az iskolák közösen biztosítják.⁹

Svájc

Svájcban az Európától való bizonyos távolságtartás és a sajátos biztonságpolitikai szemlélet komoly hatást gyakorolt az állampolgárok fegyverekhez való viszonyára, így azt mondhatjuk, hogy ez az egyik legfejlettebb fegyverkulturával rendelkező ország. A svájci hadsereg már régóta milíciaként szerveződik. Itt ma is létezik a 18–30 éves férfiak katonai szolgálatra, vagy azt helyettesítő, egyéb tevékenységre történő sorozás intézménye. A kiképzés hatékonysága érdekében államilag ösztönzik a 15 évet elérő korosztályt, hogy még a katonai szolgálat előtt tanuljon meg jól lőni és képes legyen használni a svájci gyártású és a haderőben rendszerezett katonai automata karabélyt.¹⁰

A polgári céllövészet és a honvédelem összefonódásának életszerű példája az itt jól működő rendszer, melyben a lövészsövetség klubjai biztosítják a katonák lökiképzését és megszervezik a hadsereg kötelező lögyakorlatait, amiért cserébe állami támogatást kapnak.

Ezen túlmenően komoly programok léteznek a fiatalok sportlövészeti oktatására, melyre akár már kisiskoláskortól sor kerülhet. Persze a nebulók számára ekkor még csak az íjászat, a nemzeti hagyományokból eredő nyílpuska vagy a lézeres gyakorló- és légfegyverek lesznek elérhetőek.

⁷ Mike McIntire: Selling a New Generation on Guns. The New York Times, 01. 26. 2013., Section A, Page 1. <https://www.nytimes.com/2013/01/27/us/selling-a-new-generation-on-guns.html> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 15.)

⁸ 2019 CMP ANNUAL REPORT. <https://thecmp.org/wp-content/uploads/2020/01/CMPAnnualReport19w.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 11. 15.)

⁹ Simicskó István: Gyökerek és szárnyak. Hazaszeretetre nevelés a nagyvilágban. ACTA HUMANA, 2019/4., 31–41.

¹⁰ Switzerland: where five-year-olds can learn to shoot. Swissinfo.ch, https://www.swissinfo.ch/eng/gun-fun_switzerland--where-five-year-olds-learn-to-shoot/44018466 (Letöltés időpontja: 2020. 11. 01.)

Nagy-Britannia

A céllövészet a lövészkлубok mellett jelentős szerepet kap a kadétszervezetek programjában. Ezekben az önkéntes ifjúsági szervezetekben olyan honvédelmi nevelési programot folytatnak, melyben kihívást és élvezetes tevékenységeket kínálnak a fiataloknak, miközben értékes készségeket, kompetenciákat fejlesztenek.

A felmérések szerint a kadétek 81%-a elsősorban a lövészet kipróbálásának lehetősége miatt csatlakozik a kadétszervezetekhez. A 150 éves múlttal rendelkező szervezet tevékenységét a közelmúltban központi kormányzati támogatással jelentősen kibővítették.

A fiatalok védelmét több rendszer is szolgálja, így a lövészet tekintetében is a szigorú biztonság és a fokozatosság elvei érvényesülnek. A folyamat elméleti képzéssel indul, majd a légfegyveres lövészzel folytatódik. Utóbbin át a katonai fegyverek félautomata változatainak biztonságos kipróbálásáig juthatnak el a programban részt vevő fiúk és lányok.

További biztonsági elem, hogy csak fekvő helyzetből engedik lőni a kadéteket. Ehhez előnyben részesítik a kis méretű (kb. 80-120 cm átmérőjű), alagútszerűen kialakított lőfolyosókat. A lövészeteket a biztonság érdekében csak hosszú csövű fegyverrel (0.22 kispuskákkal és a brit hadseregben rendszeresített SA 80 rohamkarabély L98A1 Cadet GP Rifle változatával) hajtják végre. A lögyakorlatok lőszerét a hadsereg biztosítja. A hangsúly a fegyverek kezelésének biztonságán, az ezzel járó felelősség tudatosításán van.

A rendszer rugalmasságát mutatja, hogy a szülők dönthetnek arról, miszerint gyermekük kadét lesz ugyan, de azon belül mégsem vesz részt fegyveres foglalkozásokon, illetve lövészen.¹¹

Oroszország

Az Orosz Föderáció Védelmi Minisztériumának kezdeményezésére 2016-ban hozták létre a Junarmija (Юнармия) elnevezésű gyermek- és ifjúsági társadalmi mozgalmat, amelynek rendeltetése a fiatalok hazafias, honvédelmi nevelése. Céljai között szerepel a katonai szolgálat tekintélyének és presztízsének növelése, a hagyományápolás és a modern haditechnikai ismeretek fejlesztése, az e-sport és természetesen a lövészet lehetőségének és feltételeinek biztosítása. A mozgalomhoz szervezetek, vagy 8 évesnél idősebb gyerekek csatlakozhatnak. A szervezet népszerűségére jellemző, hogy a bejegyzését követő 6 hónapon belül 26 000 fős tagságot vonzott, majd egy év múlva átlépte a 100 000 főt, 2020-ban pedig már 760 000 résztvevővel büszkélkedhettek.

A programok igen változatosak, a helyi kulturális eseményektől kezdve a járőrversenyeken, laktanya-látogatásokon, drónreptetésen át a mesterséges intelligenciával irányított központi oktatási és sportfejlesztőtáborokig terjednek. Az egyik alapító szervezet a DOSAAF (Köztársasági Lövész- és Sportklub) rendszeresen légfegyveres versenyeket rendez a fiataloknak. A foglalkozásokon és a táborokban gyakran kapnak szerepet az airsoft-eszközök, és szinte mindenki megtanulja a katonai fegyverek szét- és összeszerelését is.

* * *

¹¹ Szabó Zoltán alezredes tanulmányútján szerzett tapasztalatai alapján. London, 2015.

A nagyvilágban a fentiekén kívül persze még számos példa van arra, hogy a fiatalok oktatása a céllövészetre, vadászatra a mindennapok része, gondoljunk csak a törzsi rendszerű Pakisztánra, Jemenre vagy Afganisztánra, ahol emberemlékezet óta hagyomány a fiatal férfiak, fiúk jó lövősszé nevelése. Ugyanakkor meglepően közel is találunk erre példát, ugyanis a korábban említett svájci felmérésből az is kitűnik, hogy a balkáni országokban is rengeteg a lőfegyver, ami társadalmilag nyilvánvalóan még ma is komoly szereppel bír.¹²

A néhány, általunk kiragadott példa is jól tükrözi az állampolgárok, a kormányok és a fegyverek közötti különféle viszonyokat. Mindezek hátterében – a hagyományokon és történelmi fordulatokon túl – komoly helyet foglalnak el a fegyverekkel összefüggő erőszak visszaszorítására irányuló törekvések, ezek részeként pedig a fegyvertartás szabályozása, ami erősen átpolitizálódott vitákat generál.¹³

A SPORTLÖVÉSZET HAZAI GYÖKEREI

Tanulmányunk jelen fejezetében nem vállalkoztunk a sportág hosszú és izgalmas hazai történetének teljes áttekintésére, így csak kiragadunk néhány jellemző időszakot, melyben a honvédelmi nevelés, a katonai előképzés és a céllövősport közös szálon futott.

Őseink nagy hangsúlyt fektettek az íjászat gyakorlására. Ebből eredően akár a vadászati, katonai alkalmazáshoz, akár a sport jellegű céllövő gyakorlatokhoz való vonzódásunkat vizsgáljuk, azok egyaránt e történelmi örökségünkből erednek. A 17. században az iparosok gyakran kényszerültek a saját városaik védelmére. Ebből a célból már a békés időszakokban gyakorolták az egyéni és tömeges harci mozzanatokot, de főként a céllövészetet.¹⁴ A kényszer szülte helyzetet I. Lipót 1703-ban intézményesítette: kötelezővé tette lövöldék felállítását, a polgárokat pedig utasították a céllövés rendszeres gyakorlására. Országszerte lövegleteket alakítottak, és a versenyek, ünnepségek a kor meghatározó társadalmi eseményeivé váltak.¹⁵

A 19. századi Magyarországon a sport a mai értelemben nem létezett. A polgárság csupán a céllövésnek hódolt, télen többen korcsolyáztak, jó időben kerékpároztak, a főuraink pedig lovagoltak és vívtak. Többek között ennek köszönhetően is a közegészségügyi állapotok lesújtóak voltak, ezért a katonai előképzés és testgyakorlás megoldandó kérdése állami szintű beavatkozást igényelt.¹⁶ (Megjegyzendő, hogy e nehézségek nemcsak idehaza, hanem Európa többi államában is felmerültek, ahol különböző megoldásokkal találkozhatunk.¹⁷)

A rövid katonai szolgálati idő nem tette lehetővé, hogy kellően jó lövészeket neveljenek a bevonulókból,¹⁸ így a bevonulást megelőző időszakban történő előkészítő munkára terelődött a figyelem. Ugyan a honvédelmi nevelés szükségessége terén bizonyos konszenzus alakult ki, amiből több tanulmány, sőt még törvényjavaslat is született, de a megvalósítás

¹² Karp: i. m.

¹³ Erin Zimmerman: What can the Swiss teach the US about guns? Swissinfo.ch, 2018. 12. 23. https://www.swissinfo.ch/eng/florida-school-shooting_what-can-the-swiss-teach-the-us-about-guns-/43923350 (Letöltés időpontja: 2020. 11. 13.)

¹⁴ Dienes Gyula: A céllövősport múltja. Magyar Katonai Szemle, 5. évf. 1935/III., 248–249.

¹⁵ Erki Edit: Az ötödik pesti lövölde. Népszabadság, 2000. 07. 07., 32.

¹⁶ Tornay Károly: A leventeintézmény története. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, 1935, 33.

¹⁷ Gabányi János ezredes: Kézikönyv a magyar ifjúság nemzetvédelmi nevelésére. MOVE Szemere-bizottsága, Budapest, 1921.

¹⁸ Lohr József: Visszaemlékezések a „Budapest Polgári Lövészegylet” belső életéből. In: De Sgardelli Caesar (szerk.): Polgári céllövészet. Várnai F. Könyvnyomda, Budapest, 1905, 77–99.

mikéntje politikai és szakmai körökben is vitákat generált. Így hazánkban az ifjúság katonás nevelésének törvényi szintre emelése – részben a testnevelők szakmai ellenállása, részben a már említett politikai nézeteltérések miatt – a kiegyezéstől egészen a századfordulóig nem került át a gyakorlatba.

Biztató kezdeményezés volt, amikor a honvédség 1869. évi szervezéséhez kapcsolódóan lövészegyleteket hívtak életre, amelyek a területileg illetékes honvédszászlóaljok támogatásával működtek. A több mint 60 ilyen szervezet a céllövészet gyakorláshoz biztosított keretet a katonaság által kiutalt hadifegyverekkel, de ezek pár év elteltével, részben a közöny, részben a kötelezettség vagy a motivációk hiánya miatt elhaltak.¹⁹

A sportlövészet kapcsán mégis elsőként említendő a hadipuska céllövőszám, mert ez volt az első, amely hazánkban jelentősebb lökést adott a céllövészet sportágként való elindulásában. E számban olyan hadifegyverrel lehetett indulni, melyet az adott nemzet haderejében rendszeresítettek, és nem lehetett rajta változtatást eszközölni, ugyanakkor erre nem csak katonák nevezhettek.

A hadipuska szám múltját a Lyonban 1897-ben megtartott első nemzetközi lövészverseny (ezt később világbajnoksággá minősítették) idejétől számíthatjuk. Ez a szám az, melyben dr. Prokopp Sándor ügyvéd (Kassa, 1887 – Budapest, 1964) megszerezte a magyar lövész-sport első olimpiai győzelmét is 1912-ben. Fényes diadala jóvoltából a sportág népszerűsége is jelentősen emelkedett. De mielőtt ennyire előreszaladnánk, ismerjük meg a bajnok színre lépését megelőző társadalmi állapotokat és a sportág helyzetét.

Szemere Miklós történelmi érdemei

Ahol a céllövészet története szóba kerül, ott Szemere Miklós (Kisazar, 1856. április 21. – Bécs, 1919. augusztus 19.) neve megkerülhetetlen. Bár inkább politikusként és kártyajátékosként ismert, de a lövészet pártfogása mellett a lövészverseny, a vívás és a dzsúdó hazai meghonosítójaként is érdemeket szerzett.²⁰

Elsőként 1902. április 29-én képviselőházi beszédében hívta fel a kormány figyelmét arra, hogy „...minden féle elemi iskolákban, különösen a falvakban, a 10 éven felüli fiúgyermekeket a fegyverfogásokban és a 12-dik évet meghaladottakat a czéllövésben oktatni kell; oda kell fejleszteni a nemzetet, hogy a lövés nemzeti passiója, sportja legyen”.²¹ A sportág fejlesztésében vállalt szerepének pontosabb megértést egy kis társadalmi korrajz felidézésével szeretnénk világosabbá tenni, amit a *Nemzeti Sport* 1905-ben megjelent cikke foglal jól össze. Eszerint „[a] céllövészet csak úgy éri el igazi célját, ha az általánossá lesz minden társadalmi osztály körében s nem marad a kiváltságosabb, vagyonosabb osztályok kedvtelése. Hiszen háborúban – (mert egyik elsőrangú szempont itt a harcászati érdek) – ezek az ifjak úgylis karddal kezükben küzdenek: a szegényebb néposztályok, az iparosok, a köznép küzd puskával kezében. Ezeket kell megnyerni a céllövészetnek! Ezt pedig csak úgy érjük el, ha a céllövészetet olcsóbbá tesszük”.²²

¹⁹ Saád Ferenc: Honvédelmi nevelés a középiskolában. Magyar Katonai Szemle, 12. évf. 1942/8., 309–313.

²⁰ Simicskó István – Szabó Zoltán alezredes: Önvédelem–honvédelem: A harcművészetek jelentősége és szerepe a honvédelmi nevelésben. Honvédségi Szemle, 149. évf. 2021/5. DOI: 10.35926/HSz.2021.5.8

²¹ 103. országos ülés 1902. április 29-én, kedden. Napló, 1902, 182–184.

²² Kerechey Pál: Céllövő sportunk fejlesztése. Nemzeti Sport, 3. évf. 1905/6., 10.

Szemere 1902 őszén tekintélyes kártyanyereséggel érkezett haza Bécsből, így lehetősége nyílt egy régóta dédelgetett vágya megvalósítására. Írásaiból is kiderül, hogy szívügye volt az ifjúság hazafias nevelése, melynek egy modern, európai szintű sport- és katonai célú lövöldével szeretett volna lökést adni. Egy barátja hívta fel a figyelmét rá, hogy „Pusztza Szent Lőrincen” eladó a Cséry-birtok, amit a frissen meggazdagodott országgyűlési képviselő megvásárolt, és haladéktalanul megkezdte tervei megvalósítását. 1903. május 5-én már meg is nyílt a lövölde új épülete (ma a Zila cukrászda üzemel benne).

Szemere a lövőház emlékkönyvének első lapjára ezt írta: „Építettem a magyar ifjúságnak, hogy tanulja megvédeni hazáját.”²³ És ez nem költői túlzás, ugyanis a Szemere-féle lövölde alkalmas volt hadifegyverrel történő tüzelésre is, ami a lőterek többségére akkoriban nem volt jellemző.

Szemere saját finanszírozásból löversenyeket szervezett, beszédekben, röpiratokban hangoztatta a nemzet védelmi képességének fontosságát, és látnoki módon előre figyelmeztetett egy nagy háború lövészárokharcaira is.²⁴

Az első világháború befejezéséig tartó időszak tapasztalatai

A 19. század utolsó harmadának katonai eseményei bebizonyították, hogy a jól vezetett, pontos gyalogsági tűz csatákat dönthet el, és a jól kiképzett lövész túlélési esélyei ezzel hatványozottan megnőnek. Ennek következtében a lövészetet a legtöbb országban fontos állami érdekévé léptették elő.

Idehaza 1904-től lövésztanfolyamokat indítottak iskolás fiúk számára, amelyek biztató eredményei hamar felkeltették a kormány figyelmét is. 1906-tól a Honvédelmi Minisztérium a Közoktatási Minisztériummal közösen az egész országra kiterjedően szervezte az iskolai céllövészet rendszeres oktatását.²⁵ 1907-ben a Honvédelmi Minisztérium költségvetésében is megjelent az *Ifjúsági lövegyletek és a polgári lövészet támogatására egyáltalában, valamint a katonai sportoknak a polgári életben való meghonosítására és fejlesztésére* című fejezet.²⁶ Ehhez a védelmi tárca kezdetben 5000, majd 10 000 koronás támogatási keretet biztosított.²⁷ A támogatásból megvalósuló hadipuska-kurzusok elméleti képzést, testedzést és különféle gyakorlatokat is tartalmaztak. Az elméleti képzések helyszíne gyakran egy-egy iskola vagy laktanya volt, a lövészet a klubok vagy katonaság lőterein folyt, a fegyvereket és a löszert a hadsereg biztosította, az oktatást tisztek végezték, melyet vizsgalövészet és verseny zárt.²⁸

²³ Dávid Sándor et al.: A Prokopp. BEAC, Budapest, 2018, 61–68.

²⁴ Szemere Miklós: Négy országgyűlési beszéd. Athenaeum, Budapest, 1902, 1–66.

²⁵ Szemere Miklós és a céllövészet. Nimród, 3. évf. 1915/ 4., 27.

²⁶ Állami költségvetés 1908. 90. https://library.hungaricana.hu/hu/view/AllamiKoltsegvetes_1908/?pg=2061&layout=s&query=I%C3%B6v%C3%A9szet (Letöltés időpontja: 2020. 11. 07.)

²⁷ Indokolás a m. kir. honvédelmi ministerium 1908. évi költségvetéséhez. 1908. 24. https://library.hungaricana.hu/hu/view/AllamiKoltsegvetes_1908/?pg=2449&layout=s&query=I%C3%B6v%C3%A9szet (Letöltés időpontja: 2020. 11. 07.)

²⁸ A Kassai AC. céllövő versenye. Nemzeti Sport, 1908/27., 12.

Tangl Balázs *Katonai céllövészet és katonás nevelés* című kutatásából²⁹ merítve tudjuk, hogy a századfordulós Magyarország iskoláiban „[az] ily tanfolyamok hatása... nem csupán az ifjúság testének rendszeres fejlesztésében és megedzésében nyilvánul, hanem egyszersmind a katonai szellemnek, a rendszeretnek és a fegyelemérzéknek, továbbá a fegyveres erő iránti érdeklődésnek és rokonszenvnek az ifjúság körében való elterjedésében és megerősödésében is jelentkezik”.³⁰

Az 1908-as év végén Szemere Amerikából egy úgynevezett sub-target lögyakorló gépet is hozott. Az eszköz olcsóbbá és könnyedebbé tehetette a kezdő lövészek oktatását, így a hadsereg is érdeklődött iránta.³¹

A nagy háború kezdetét követően a tanfolyami célra biztosított fegyvereket bevonták, a tanárokat és a kiképzőtiszteket a frontra vezényelték, a tanfolyamok megszakadtak.³² A háború kitöréséig a lövésztanfolyamokon résztvevők száma meghaladta a 20 ezret.³³

Nem Szemere volt az egyetlen, aki tenni akart az ifjúság honvédelmi nevelése érdekében. Más kezdeményezések is elindultak,³⁴ azonban ezek központi támogatás hiányában pár éven belül elhaltak. Ugyanakkor közös vonásuk volt a dominánsan megjelenő nemzeti jelleg, az erkölcsi és testi nevelés és a honvédelmi felkészítés feladata.³⁵

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy Szemere Miklósnak úttörő szerepe volt a hazafias és honvédelmi nevelés, különösen a hadi céllövősport hazai történetében a 20. század elején. Előremutató tevékenységének ékes bizonyítéka volt, amikor az általa létrehozott lőtérrel nevelkedett Prokopp Sándor szerezte meg a magyar lövészsport első olimpiai aranyérmét Stockholmban 1912-ben, 300 méteres hadipuska számban.

A sporteredmények mellett sajnos a világháború véres csatái is bebizonyították a lövészet jelentőségét. A biztosabb találat tudata olyan önbizalmat adott a katonáknak, mely stresszhelyzetben is garantálta a nyugalmat a hatásos tüzeléshez.³⁶

A lövésztanfolyamok honvédelmi, pedagógiai tapasztalatai a háború után sem vesztettek kárba, hiszen a sajnálatos történelmi csapások következtében hamarosan pont ezekre alapozva emelkedett újabb szintre a hazafias és honvédelmi nevelés, illetve benne a céllövészet ügye.

²⁹ Tangl Balázs: *Katonai céllövészet és katonás nevelés a századfordulós Magyarország iskoláiban*. In: Sasfi Csaba – Ugrai János (szerk.): *Iskola, művelődés, társadalom. Az oktatás, nevelés, művelődés társadalomtörténeti látószögei*. Budapest, 2017 (Rendi Társadalom – Polgári Társadalom, 29.), 353–365.

³⁰ Kormányjelentés 1910, 212.

³¹ A sub-target gép. <http://www.huszadikszazad.hu/1908-december/tudomany/a-sub-target-gep> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 20.)

³² Miklóssy István: *Az ifjúság előkészítése a katonai szolgálatra külföldön. A „katonás nevelés” szerkesztőségének kiadványa*. Budapest, 1918, 5.

³³ Gergely Ferenc – Kiss György: *Horthy leventéi*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976, 17.

³⁴ Például az Ifjúsági Véderő (1872), az iskolai zászlóalj (1882–1883) vagy a népiskolák tanárai által újra felelevenített iskolai zászlóaljok szervezése (1903), de megemlíthetjük a báró Nyáry Albert (1871–1933) által felkarolt Nemzeti Falanxot is (1907).

³⁵ P. Miklós Tamás: „Ifjúsági szerveződések évszázada!” – Gyermek- és ifjúsági szervezetek a XIX–XX. századi Magyarországon. *Új Pedagógiai Szemle*, 47. évf. 1997/11., 35–43.

³⁶ Doromby József – Reé László (szerk.): *A magyar gyalogság. A magyar gyalogos katona története*. Reé László Könyvkiadó- és Terjesztővállalat, Budapest, 1939.

A leventemozgalom

Az első világháborút lezáró békeszerződések következményeként teljes mértékben kikerültek a katonás jellegű gyakorlatok az iskolák életből.³⁷ Ugyanakkor a nemzeti törekvésekkel összhangban az ifjúság katonai előképzésének kérdése kitüntetett figyelmet kapott. Mivel a honvédelmi felkészítés is korlátozás alá esett, így a sport minél szélesebb körű és élénkebb gyakorlásával mutatkozott lehetőség a testileg és lelkileg felkészült fiatalok kinevelésére.

Az 1921. évi LIII. törvény cikk és az azt végrehajtó Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium a hivatalosan testnevelési törvénynek hívott „leventetörvény” értelmében a 12–21 év közötti fiúk kötelező katonai előképzését írta elő.³⁸ Leventeegyesületeket és szakosztályokat létesítettek, amelyek sport- és népművelési célokat szolgáltattak.

A leventemozgalomban gyakorolt sportágak között a céllövészet volt az, amelynek népszerűsége igen gyorsan nőtt. Ennek folyamánként szerte az országban egymás után épültek az ideiglenes lőterek, ahol a leventeegyesületek szívesen áldoztak kispuskára és lőszerre.³⁹

A céllövészetben komoly, többfordulós versenyrendszert működtettek, amire azért is volt szükség, mert az intézmény a hadsereg létszámánál lényegesen nagyobb számú ifjút vont be a katonai előképzésbe.⁴⁰

1938-tól – amint Magyarország visszazserezte szabadságát a honvédelmi ügyeinek terén – az erőforrásokat az ifjúság általános honvédelmi nevelésére, a hadsereg kiképzésére és felszerelésére, valamint harcképességének erősítésére fordították.⁴¹ A második világháború kitörése miatt 1939-től a *leventesport* helyett már inkább *leventekiképzésről* beszélhetünk. Ennek tartalmában markánsabban jelentek meg a katonai gyakorlatok.

* * *

A mozgalom katonai jellegének erősödését mutatja a céllövészet honvédelmi jelentőségét hangsúlyozó népszerűsítő plakát is⁴²

³⁷ Szabó Lajos – Szikora Katalin: A magyar ifjúság testi nevelésének története. TFSE Birkózó Szakosztálya és a Magyar Sportmúzeum, Budapest, 2004, 122.

³⁸ 1921. évi LIII. törvény cikk a testnevelésről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100053.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39> (Letöltés időpontja: 2021. 07. 15.)

³⁹ Tornay: i. m. 83.

⁴⁰ Főhajtás a leventék előtt. Múlt-kor Történelmi Magazin. https://mult-kor.hu/20091207_fohajtas_a_leventek_elott (Letöltés időpontja: 2020. 10. 25.)

⁴¹ A győri program: 1938-ban indított egymilliárd pengős hadseregfejlesztési program volt.

⁴² Komoróczy: A céllövészet honvédelem (1944). A kép forrása: <https://wordwarposters.tumblr.com/post/158026028890/komor%C3%B3czy-a-c%C3%A9ll%C3%B3v%C3%A9szet-honv%C3%A9delem-1944> (Letöltés időpontja: 2020. 10. 25.)

A háborús készülődés szele a polgári és katonai céllövészet másik területen történő összefonódását is eredményezte. Az 1936–1938 között nagyon népszerű volt az Országos Honvédségi Lőverseny. Ennek keretében egyaránt helyet kaptak olimpiai és katonai versenyszámok. A kispuskától a népszerű hadipuskán és a tereplövésen át az aknavetőig összesen 18 számban indultak a Honvéd Tiszti Sportegyesületek delegáltjai.⁴³

A haderő testnevelésén belül életre hívott Honvéd Tiszti Sportegyesületek révén felduzzadt az egyesületi és ezzel együtt a sportlövéltszám. 1940-ben 230 egyesülete volt az Országos Magyar Lövész Szövetségnek 27 439-es taglétszámmal, 1941-ben már 514 egyesületben 37 038 sportolót tartottak nyilván.⁴⁴

Az újabb világégés szinte mindent megsemmisített, az ország és a sportág is romokban hevert.

(A tanulmány 2., befejező részét folyóiratunk 2022/2. számában közöljük.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

103. országos ülés 1902. április 29-én, kedden, Napló 1902.
1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100053.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39>
- 2019 CMP ANNUAL REPORT. <https://thecmp.org/wp-content/uploads/2020/01/CMPAnnualReport19w.pdf>
- A Kassai AC. céllövő versenye. Nemzeti Sport, 1908/27.
- A sub-target gép. <http://www.huszadikszazad.hu/1908-december/tudomany/a-sub-target-gep>
- Állami költségvetés 1908. https://library.hungaricana.hu/hu/view/AllamiKoltsegvetes_1908/?pg=2061&layout=s&query=1%C3%B6v%C3%A9szet
- D. P.: *Amerikában 250 millió fegyver van magántulajdonban*. Novekedes.hu, 2019. 08. 06. <https://novekedes.hu/elemezsek/amerikaban-250-millio-fegyver-van-magantulajdonban>
- Dávid Sándor – Dobor Dezső – Prokopp László: *A Prokopp*. BEAC, Budapest, 2018.
- Dienes Gyula: *A céllövősport múltja*. Magyar Katonai Szemle, 5. évf. 1935/III., 1935.
- Doromby József – Reé László (szerk.): *A magyar gyalogság. A magyar gyalogos katona története*. Reé László Könyvkiadó- és Terjesztővállalat, Budapest, 1939.
- Erki Edit: *Az ötödik pesti lövöld*. Népszabadság, 2000. 07. 07.
- Főhajtás a leventék előtt. Múlt-kor Történelmi Magazin. https://mult-kor.hu/20091207_fohajtas_a_leventek_elott
- Gabányi János: *Kézikönyv a magyar ifjúság nemzetvédelmi nevelésére*. MOVE Szemere-bizottsága, Budapest, 1921.
- Gergely Ferenc – Kiss György: *Horthy leventéi*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976.
- Gilleaume Árpád: *A katonai kiképzés az iskolában és a lövészet terjesztése*. In: De Sgardelli Caesar (szerk.): *Polgári céllövészet*. Várnai F. Könyvnyomda, Budapest, 1905, 7–47.
- Hazay Imre: *A hadsereg lőversenyekről*. Magyar Katonai Szemle, 8. évf. 1938/9., 247–259.
- Indokolás a m. kir. honvédelmi ministerium 1908. évi költségvetéséhez. 1908. https://library.hungaricana.hu/hu/view/AllamiKoltsegvetes_1908/?pg=2449&layout=s&query=1%C3%B6v%C3%A9szet

⁴³ Hazay Imre őrnagy: *A hadsereg lőversenyekről*. Magyar Katonai Szemle, 8. évf. 1938/9., 247–259.

⁴⁴ Richter János százados: *A katonai és küzdősportok jelentősége az ifjúság honvédelmi nevelésében és korszerű testnevelésében*. Magyar Katonai Szemle, 14. évf. 1944/3., 659.

- Karp, Aaron: *Estimating Global Civilian Held Firearms Numbers. Department of Foreign Affairs and Trade of Australia*. 06. 2018. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>
- Kerechey Pál: *Céllövő sportunk fejlesztése*. Nemzeti Sport, 3. évf. 1905/6. 10.
- Komoróczy: *A céllövészet honvédelem* (1944).
<https://wordwarposters.tumblr.com/post/158026028890/komor%C3%B3czy-a-c%C3%A9ll%C3%B3v%C3%A9szet-honv%C3%A9delem-1944>
- Kormányjelentés 1910.
- Lohr József: *Visszaemlékezések a „Budapest Polgári Lövészegylet” belső életéből*. In: De Sgardelli Caesar (szerk.): *Polgári céllövészet*. Várnai F. Könyvnyomda, Budapest, 1905, 77–99.
- Lugosi József: *Az 1780 M. Girardoni-szélpuska a Hadtörténelmi Múzeum gyűjteményében*. Hadtörténelmi Közlemények, 23. évf. 1976/2., 364–369.
- McIntire, Mike: *Selling a New Generation on Guns*. The New York Times, 01. 26. 2013, Section A, Page 1. <https://www.nytimes.com/2013/01/27/us/selling-a-new-generation-on-guns.html>
- Miklóssy István: *Az ifjúság előkészítése a katonai szolgálatra külföldön*. A „katonás nevelés” szerkesztőségének kiadványa, Budapest, 1918.
- P. Miklós Tamás: *„Ifjúsági szerveződések évszázada!?” – Gyermek- és ifjúsági szervezetek a XIX–XX. századi Magyarországon*. Új Pedagógiai Szemle, 47. évf. 1997/11., 35–43.
- Richter János: *A katonai és küzdősportok jelentősége az ifjúság honvédelmi nevelésében és korszerű testnevelésében*. Magyar Katonai Szemle, 14. évf. 1944/3.
- Saad Ferenc: *Honvédelmi nevelés a középiskolában*. Magyar Katonai Szemle, 12. évf. 1942/8., 309–313.
- Simicskó István: *Gyökerek és szárnyak. Hazaszeretetre nevelés a nagyvilágban*. ACTA HUMANA, 2019/4., 31–41. DOI: 10.32566/ah.2019.4.3
- Simicskó István – Szabó Zoltán: *Önvédelem–honvédelem: A harcművészetek jelentősége és szerepe a honvédelmi nevelésben*. Honvédségi Szemle, 149. évf. 2021/5. DOI: 10.35926/HSZ.2021.5.8
- Switzerland: where five-year-olds can learn to shoot. Swissinfo.ch, https://www.swissinfo.ch/eng/gunfun_switzerland--where-five-year-olds-learn-to-shoot/44018466
- Szemere Miklós: *Négy országgyűlési beszéd*. Athenaeum, Budapest, 1902.
- Szemere Miklós és a céllövészet. Nimród, 3. évf. 1915/4., 26–31.
- Tangl Balázs: *Katonai céllövészet és katonás nevelés a századfordulós Magyarországi iskoláiban*. In: Sasfi Csaba – Ugrai János (szerk.): *Iskola, művelődés, társadalom. Az oktatás, nevelés, művelődés társadalomtörténelmi látószögei*. Budapest, 2017 (Rendi Társadalom – Polgári Társadalom, 29.), 353–365.
- Tarnaváry Árpád: *A sportlövészet célja, eredete és fejlődése*. Magyar Katonai Szemle, 4. évf. 1934/7., 82–97.
- Tornay Károly: *A leventeintézmény története*. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, 1935.
- Zimmerman, Erin: *What can the Swiss teach the US about guns?* Swissinfo.ch, 2018. 12. 23. https://www.swissinfo.ch/eng/florida-school-shooting_what-can-the-swiss-teach-the-us-about-guns-/43923350